

УДК 343.985
DOI: 10.31733/17-03-2023-361-362

Ігор ПИРИГ
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ У ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЯХ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Основним завданням інформаційного забезпечення досудового розслідування є збирання та обробка всієї необхідної інформації про злочин та надання можливості отримання цієї інформації слідчим у зручному вигляді з метою її використання при розслідуванні [1, с. 338]. Накопичення та систематизації інформації, отриманої під час проведення розслідування, є складовою діяльності слідчих, експертних, інформаційно-аналітичних та інших підрозділів Національної поліції. Результатом такої діяльності є криміналістичні обліки, що зосереджені у: Національній поліції України, а саме Департаменті інформаційно-аналітичної підтримки; Державній прикордонній службі України; Державній міграційній службі України; Головному сервісному центрі МВС України; Експертній службі МВС України [2, с. 47-48].

Використання тих чи інших видів криміналістичних обліків у діяльності з розслідування кримінальних правопорушень залежить від етапів розслідування, поставлених завдань та слідчої ситуації, що склалася на певний момент розслідування.

На різних етапах розслідування слідчому доводиться вирішувати низку завдань діагностичного характеру: висунення версій; встановлення ознак підозрюваного, його місця можливого появлення; встановлення механізму вчинення злочину; мети та мотивів тощо, а також ідентифікаційного характеру – ототожнення: особи підозрюваного; слідів знарядь зламу, взуття, транспортних засобів тощо. Зазначені завдання виконуються комплексним використанням обліків інформаційно-довідкового та оперативно-розшукового призначення.

Зважаючи на різноманітність інформаційних систем, та, відповідно інформації, що знаходиться в них, об'єм та характер її використання в практиці розслідування залежить від ситуацій, що склалися на певному етапі розслідування, або слідчих ситуацій. Дослідженню поняття слідчої ситуації присвячено достатньо наукових робіт. Так, на думку М. Салтєвського «слідча ситуація – це сукупність актуалізованої суб'єктами кримінального процесу доказова інформація, відображена в матеріальній обстановці події злочину» [3, с. 302].

Аналіз наукової літератури та результати наших досліджень свідчать, що на формування слідчих ситуацій впливають такі чинники як наявність або відсутність: події злочину; особи підозрюваного та його слідів (трасологічних: рук, ніг, взуття; біологічних; одорологічних тощо); співучасників злочину або слідів, що вказують на вчинення злочину у групі; потерпілого або свідків, очевидців та об'єму інформації, якою вони володіють; знарядь вчинення злочину чи їх слідів; предмета посягання.

Розглянемо типові слідчі ситуації та можливість використання при цьому інформаційних баз даних. У типовій слідчій ситуації при якій є ознаки злочину на що вказують залишені матеріальні сліди, особа злочинця невідома, відсутні свідки та очевидці. Така ситуація є найбільш несприятливою для розслідування. Для встановлення особи злочинця у такій ситуації використовуються криміналістичні обліки в залежності від виду слідів, залишених на місці події. Першочергове значення при цьому має дактилоскопічний облік, що реалізується у формі автоматизованої інформаційно-пошукової системи «Дакто-2000». Перевірка слідів, вилучених на місці події дає позитивні результати, якщо особа раніше була затримана та її дактилокарта є у базі даних. Перспективним напрямком використання дактилоскопічного обліку є підвищення мобільності систем вводу інформації та, відповідно, швидкості її перевірки. Це можливо досягти шляхом створення пересувних комплексів вводу слідів рук з використанням «живого» сканування безпосередньо на місці

їх вилучення, об'єднаних з системою «Дакта-2000», що починала б перевірку відразу після вчинення кримінального правопорушення. Впровадження такої системи могла б приносити позитивні результати у ситуації затримання підозрюваного на місці події, його дактилоскопіюванні та перевірці по базі даних. Подібного роду діяльність могли б виконувати спеціалісти-криміналісти слідчих підрозділів поліції. Досвід створення таких пересувних дактилоскопічних систем показав позитивні результати у США та країнах Європи. В окремих штатах США дактилоскопічні сканери встановлено у машинах патрульної поліції. Поряд з дактилоскопічними у цій ситуації можуть бути використані обліки слідів взуття, транспортних засобів, знарядь злочину, профілів ДНК.

Типова слідча ситуація, коли є ознаки злочину, присутні свідки та очевидці, які запам'ятали злочинця та можуть його описати або є його відеозображення, зафіксоване відеокамерою спостереження. У цьому випадку виникає необхідність встановлення місця імовірного знаходження або появлення підозрюваного, організація розшуку шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, інших пошукових заходів. При цьому зі слів свідків-очевидців складається суб'єктивний портрет підозрюваного з використанням програмного комплексу «Фоторобот». Складений композиційний портрет перевіряється з використанням автоматизованої інформаційно-пошукової системи портретної ідентифікації. Ця система також дозволяє введення зображень, отриманих з відеокамер спостереження. На жаль, потрібно констатувати, що така система не набула достатнього розвитку та запровадження у підрозділах Експертної служби МВС України. В окремих обласних центрах такі програми встановлені, але база даних зображень портретів осіб є невеликою, що унеможливує її повноцінне використання. Водночас можна скористатись інформаційною підсистемою «Розшук» системи «ІПНП», яка містить інформацію про осіб, які переходять від слідства та ухиляються від відбування покарання або зникли безвісти. В інформаційною системою «Пізнання» системи «ІПНП» містяться відомості щодо підозрюваних, обвинувачених (підсудних), осіб, які ухиляються від відбування покарання або вироку суду, зниклих безвісти, невпізнаних трупів та осіб, які не здатні через стан здоров'я або вік повідомити інформацію про себе.

Більш сприятливою для розслідування є слідча ситуація, коли особу підозрюваного встановлено, але не затримано та його місцезнаходження невідомо. У цьому випадку потрібне комплексне використання інформації криміналістичних обліків НДЕКЦ та інших підрозділів МВС, зокрема Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки на центральному та їх управлінні (відділів) поліції на обласному рівнях. Також для перевірки особи можуть використовуватись інформаційні бази інших відомств, зокрема: Державної міграційної служби, Прокуратури України, СБУ, НАБУ та ін., а в окремих ситуаціях Інтерполу та Європолу. Поряд з цим можливо використання баз даних підприємств та організацій банківської системи, медичних установ, транспортних підприємств тощо. Перевірка особи правопорушника за означеними базами є завданням органів досудового розслідування поліції, але отриману при цьому інформацію потрібно використовувати в комплексі з даними обліків інших відомств.

Проаналізувавши можливості використання криміналістичних обліків у розслідуванні кримінальних правопорушень, можна зазначити, що інформація, що міститься у них, використовується протягом всього розслідування.

Види криміналістичних обліків, що потрібно використати, об'єм необхідної інформації визначається слідчим в залежності від етапу розслідування, слідчої ситуації, що склалась на даному етапі та наявності фактичних даних, які знаходяться у матеріалах кримінального провадження на даний момент. Від вмілого та оперативного використання інформації, що міститься в криміналістичних обліках залежить успіх всього розслідування.

1. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.

2. Пиріг І. В., Приходько В. О. Криміналістичні обліки: проблеми класифікації. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. праць. Х. : Право, 2021. Вип. 23. С. 45-60.

3. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді): підруч. К. : Кондор, 2005. 588 с.